

10. *Матрусова Т. Н.* Япония : материальное стимулирование в фирмах. – М.: Наука, 2002. – 78 с.
11. *Леонтьев А. Н.* Потребности, мотивы, эмоции. – М.: Наука, 2001. – 234 с.
12. *Абалкин Л. И.* Проблемы повышения производительности труда. – М. 2003. – 500 с.

УДК 378.1(477)(063)

АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

Корольова О.І.

Постановка проблеми. Світова економічна криза внесла значні корективи в бачення перспектив економіки України на майбутнє. Вона буквально зруйнувала систему сталих економічних відносин, що склалась за останні десять років, та поставила перед необхідністю пошуку нових схем співпраці між суб'єктами господарювання та шляхів розвитку. Відсутність економічної стабільності, невизначеність з політичних питань породжують недовіру потенційних інвесторів до української економіки.

Як і більшість галузей економіки на сьогоднішній день, машинобудівний комплекс України знаходиться в кризовому стані. Продукція українських виробників у цілому, за винятком окремих видів товарів, неконкурентоспроможна як на світовому, так і на внутрішньому ринку. Цьому сприяла ціла низка проблем, що накопичувались роками. Перш за все це:

- 1) висока енерго- і матеріалоемність продукції;
- 2) значний фізичний і моральний знос основних фондів;
- 3) скорочення витрат на науково-конструкторські роботи.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми розвитку машинобудівного комплексу розглядають в своїх працях А.Н.Золотарьов, В.В. Дубовая, О. Плахотнік, Л.В. Карабедянц, І.М. Разумов, В.П. Застрожнова, Н.Я. Рожко, Л.Г. Гулько, Г.М. Мельничук, В.С. Львовчкін, В.П. Москаленко, К.Ф. Лученко, Л.Гнилицька та інші фахівці.

Однак, як свідчить аналіз економіки вітчизняного машинобудування та розгляд наукової літератури з цієї теми, залишаються недостатньо розглянутим питання аналізу операційних витрат як дієвого механізму діагностики стану галузі та підвищення ефективності її функціонування.

Мета статті. На основі дослідження операційних витрат машинобудування визначити, які заходи сприятимуть розвитку галузі та запропонувати механізм їх реалізації.

Викладення основного матеріалу. Машинобудування є однією з провідних галузей переробної промисловості України, продукцією якої є машини та устаткування, призначення яких забезпечувати оборонний потенціал країни, промисловість - технічними засобами виробництва, а населення – різноманітними апаратами та приладами побутового призначення. Створюючи найбільш активну частину основних виробничих фондів, машинобудівна промисловість справляє значний вплив на темпи і напрями науково-технічного прогресу в різних галузях народного господарства. Розвиток зазначеного сегменту промисловості сприяє технічному переоснащенню галузей економіки та зростанню продуктивності праці в цілому, що є визначальним фактором зростання суспільного виробництва. Підтвердженням сказаного може бути той факт, що найбільш розвинені індустріальні держави світу (ФРН, Японія, Південна Корея та інші) починали свій тріумфальний економічний злет саме з модернізації цієї галузі. Отже фундаментом, або каталізатором процесів економічного зростання та виходу з кризи, може бути модернізація машинобудівного комплексу. Актуальність зазначеної теми визначена об'єктивно важливою роллю машинобудування в сучасній соціально орієнтованій економіці, перехід до якої є основним вектором реформ в Україні.

Щоб отримати уявлення про динаміку розвитку машинобудівного комплексу, проведемо аналіз операційних витрат галузі за останні роки.

Одним із показників результативності функціонування підприємства є рівень витрат на виробництво продукції. Він характеризує ступінь використання виробничих ресурсів, ефективність виробничого процесу та системи управління в цілому.

Кількість операційних витрати на одиницю реалізованої продукції є найбільш об'єктивним показником ефективного господарювання.

З наведених в таблиці 1 даних видно, що найбільш рентабельним станом на 2008 рік є виробництво електричних машин та устаткування. Ця галузь машинобудування демонструє ознаки

інтенсивного розвитку. Також динаміка показника є позитивною в виробництві машин та устаткування; виробництві електричного, електронного та оптичного устаткування; виробництві інших транспортних засобів. В зазначених галузях хоч і спостерігаються злети і падіння, та все ж таки поступово ситуація йде на краще.

Негативні тенденції мають місце в: металообробці; виробництві апаратури для радіо, телебачення і зв'язку; виробництві медичної техніки, вимірювальних засобів, оптичних приладів; виробництві автомобілів, причепів та напівпричепів. В останніх кількість операційних витрат на одиницю реалізованої продукції на протязі п'яти років неухильно зростає.

Таблиця 1

Операційні витрати на одиницю реалізованої продукції в галузях машинобудування за 2004 – 2008 роки (коп./грн.)

Статист. код виду діяльності	Вид діяльності	рік				
		2004	2005	2006	2007	2008
28.99.9	Оброблення металів	95,6	96,5	97,6	93,7	95,8
29	Виробництво машин та устаткування	95,2	96,5	97,1	95,9	94,5
30	Виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	96,7	92,9	96,4	96,4	93,3
31	Виробництво електричних машин та устаткування	96,5	96,5	95,7	92,2	89,1
32	Виробництво апаратури для радіо, телебачення і зв'язку	95,8	94,5	98,9	101,3	97,7
33	Виробництво медичної техніки, вимірювальних засобів, оптичних приладів	96,4	97,3	97,0	97,4	98,8
34	Виробництво автомобілів, причепів та напівпричепів	93,8	97,9	100,4	88,6	106,9
35	Виробництво інших транспортних засобів	95,2	95,8	97,0	95,6	90,2

Рівень витрат на одиницю реалізованої продукції не дає повного уявлення щодо характеру змін, які відбулися останніми роками у машинобудуванні. Аналіз структури операційних витрат за 2004-2008р дозволить розглянути якісну сторону цього процесу та зробити більш ґрунтовні висновки.

Як бачимо з наведених в табл.2 даних, матеріальні витрати є найбільш вагомою складовою операційних витрат. Їх частка в структурі поступово зростає. Загальновідомо, що машинобудівні заводи є матеріаломісткими виробництвами й основними споживачами металу в країні. У зв'язку з посиленням процесу спеціалізації машинобудівних підприємств рік у рік зростає питома вага покупних виробів і напівфабрикатів, що здобувають на стороні.

А.Н.Золотарьов зазначає: "Досить серйозною для української економіки є також проблема зниження ресурсомісткості виробленої продукції. Необхідно забезпечити інтенсивний характер розвитку промисловості, доцільність якого визначається зниженням витрат коштів на рівновеликі об'єми виробництва промислової продукції." [2, 56].

Другою за кількістю і питомою вагою в структурі операційних витрат є заробітна плата та відрахування до фондів соціального страхування. Це в певній мірі є закономірним, оскільки складність організаційної структури машинобудівних підприємств обумовлює необхідність підтримки високого рівня витрат на заробітну плату.

М.Авилкіна звертає увагу: "Плинність кадрів негативно позначається на прибутковості людського капіталу, тому що існуюча постійна потреба інвестування в професійний розвиток знову прийнятих працівників спричиняє збільшення витрат на утримання і розвиток людського капіталу та дає економічний ефект у довгостроковій перспективі"[10с.50].

Частка амортизації в структурі операційних витрат поступово знижується, що свідчить про відсутність інвестицій в оновлення виробничої бази. Це безумовно є негативним показником і демонструє поступове моральне та фізичне старіння основних фондів.

О.Кантаєва зазначає: "До найбільш помітних негативних наслідків екстенсивного розвитку

економіки в Україні варто віднести те, що переважають застарілі основні фонди з високим ступенем зносу і високим рівнем ресурсомісткості продукції, яка випускається "[8,с.27].

З нею погоджується О.Плахотнік: "У 2008р. відсоток зношення основних виробничих фондів підприємств машинобудування склав 60-70%, що свідчить про зниження технологічного рівня промисловості"[12,с.59].

П.С. Єщенко з цього приводу зауважує: "В Україні розмір амортизації, кошти якої призначені для формування близько 70% інвестиційних ресурсів, дуже малий. Частка амортизації в структурі операційних витрат дорівнює 2,6%, у тому числі в промисловості – 3,6%, тоді як провідні країни світу в структурі витрат на модернізацію закладають до 50% амортизаційних відшкодувань"[6,ст.242]. Автор також звертає увагу на те, що облік амортизаційних відрахувань не враховує такого важливого елемента, як переоцінка фондів за відновленою вартістю.

Таблиця 2.

Аналіз структури операційних витрат машинобудування по реалізованій продукції за 2004-2008 роки (%)

Показники	Роки				
	2004	2005	2006	2007	2008
Матеріальні витрати	68,5%	67,1%	68,1%	70,9%	70,2%
Амортизація	3,4%	3,2%	3,3%	2,8%	2,6%
Заробітна плата та відрахування по зарплаті	16,4%	17,9%	18,2%	17,0%	16,6%
Інші операційні витрати	11,7%	11,8%	10,4%	9,3%	10,6%
Всього:	100%	100%	100%	100%	100%

Зазначені проблеми знаходять своє підтвердження в коефіцієнтах введення та вибуття основних фондів. Співвідношення між ними орієнтовно становить 5,3 : 1,1, тобто на заміну зношених фондів спрямовується 21% нововведень. У більшості розвинених країн норма оновлення сягає 8-9%, а заміна 3,5-3,8 %. Спеціалісти вважають, що для України норма простого відтворення має бути підвищена мінімум до 5% щодо відновної вартості виробничого капіталу[7,ст.55].

Для проведення аналізу операційних витрат в історичному ракурсі, розглянемо аналогічні показники розвитку машинобудування за 1955-1978 роки (табл. 3.) [11].

Таблиця 3.

Структура затрат на виробництво продукції машинобудування та металообробки (%)

Затрати	Роки						
	1955	1960	1965	1970	1975	1977	1978
Матеріальні витрати	59	60,5	60,6	66	65,1	64,7	65
Амортизація	4,1	3,8	4,8	4,6	5,5	7,0	6,2
Зарплата та відрахування	33,2	31,9	30,2	25,6	23,6	23,6	23,1
Інші витрати	3,7	3,8	4,4	3,8	5,8	5,6	5,7
Всього:	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Як бачимо, частка матеріальних витрат в структурі собівартості за 30 років не тільки не зменшилась, а навіть зросла. В той час як, частка витрат на заробітну плату та соціальні відрахування зменшилась.

Як зазначає А.Н.Золотарьов: "Перш за все, звертає на себе увагу факт витрачання сировини, що має місце в світовій економіці в співвідношенні з тенденціями, притаманними українській промисловості. Ці тенденції відрізняються протилежністю направленості... Для досягнення позитивних результатів в розвитку промислового виробництва необхідно враховувати позитивний досвід багатьох економік, що полягає в послідовному і неухильному зниженні ролі сировинного фактору в структурі витрат на виробництво продукції"[2,ст.46,49].

Які ж причини лежать в основі цих деструктивних тенденцій?

На наш погляд, це є наслідком :

- 1.значного дорожчання енергоносіїв;
- 2.відсутності у підприємств економічних стимулів до зниження собівартості продукції;

3. низьким рівнем впровадження досягнень науково-технічного прогресу.

Якщо перший фактор є цілком об'єктивним і регулюється він ринком (хоча в Україні це скоріше політичне питання, а ніж економічне), то два інші фактори є наслідком неефективної державної політики в системі оподаткування виробництва.

Ще в XVIII столітті відомий класик-економіст А.Сміт сформулював чотири правила оподаткування:

- пропорційність – громадяни держави зобов'язані платити податки пропорційно отриманим статкам;
- мінімальність – кожен податок повинен утримуватись так, щоб він віднімав у населення якомога менше поверх того, що надходить до держави;
- визначеність – повинні бути чітко визначені час сплати, спосіб та розмір податку. Ця інформація повинна бути доступна будь-якому платнику податку;
- зручність для платника – час і спосіб сплати податку – повинні відповідати вимогам платників [4, с.8].

І в наш час вони звучать надзвичайно актуально та дають привід поміркувати, чи відповідає діюча система оподаткування хоча б одному з них. Якими ж принципами керувались автори сучасної системи оподаткування при її створенні і які цілі переслідували?

Непропорційність та обтяжливність сучасного оподаткування стали основною причиною тінізації економіки. До вад чинної податкової системи треба віднести й надзвичайну нерівномірність і несправедливість розподілу податкового навантаження на різних платників податків [1].

Відсутність стимулів до зниження рівня витрат на виробництво та надмірне податкове втручання спонукають підприємців приховувати свої доходи. Як зазначено в «Концепції реформування податкової системи України», для абсолютної більшості українських підприємств сплата усіх податків є настільки високою, що призводить до зменшення обсягів їх капіталів і тому змушує приховувати доходи, здійснювати тіньові і контрабандні операції, призводить до витоку капіталу за кордон." [1].

Недосконала нормативна база дозволяє підприємствам «роздувати» собівартість, а відсутність чіткого механізму визначення звичайних цін сприяє віднесенню цих витрат до собівартості по завищеним цінам. І це далеко не єдина корупційна схема, яка дає можливість виробникам уникати надмірного оподаткування. Для запобігання цим зловживанням, потрібно звернути увагу на нормування витрат матеріалів по галузям виробництва. А також розробити чіткий механізм визначення звичайних цін на сировину та матеріали, що використовуються у виробництві. Можливо, для цього було б доцільно створити в межах країни єдину інформаційну базу цін на сировину і матеріали, що відображала б дійсний стан цін на ринках України.

Що стосується впровадження досягнень науково-технічного прогресу, то тут також існує безліч невирішених питань. Механізми заохочення підприємств щодо впровадження інновацій не працюють. На сьогодні існують пільги тільки на отримання державного кредиту за умови, що підприємство має бути зареєстроване як інноваційне і братиме участь у тендері на одержання кредитних ресурсів для розвитку інноваційних програм [9].

О.Кантаєва звертає увагу: "Законом України «Про інноваційну діяльність» були встановлені суттєві пільги в оподаткуванні, які стимулювали підприємства реєструвати інноваційні програми й продукти, займатися створенням і реалізацією нововведень на вітчизняному та зарубіжному ринках товарів і послуг. Однак у наступних редакціях цього Закону пільги щодо оподаткування інноваційних підприємств, які становили 50% зниження податку на прибуток і 50% зниження податку на ПДВ, були скасовані"[8,с.27].

Ще одна суттєва проблема полягає в відсутність єдиної методики обліку інноваційних витрат. Це сприяє їх розпорошеності на різних бухгалтерських рахунках, що в свою чергу створює перешкоди для визначення собівартості інновацій та проведення аналізу ефективності їх використання. На це в своїх працях звертають увагу Л.Гнилицька, О.Кантаєва, О.Бородкін, В.Завгородній, М.Авилкіна, О.Плахотнік та інші.

М.Авилкіна з цього приводу зазначає: "Питання обліку витрат з інноваційної діяльності у вітчизняній науці й практиці залишаються дотепер найменш вивченими. Відсутнє чітке уявлення про інноваційний продукт як про специфічний об'єкт обліку, не визначена його облікова характеристика, натомість нераціональний облік витрат на інноваційні заходи тягне за собою недостовірну оцінку ефективності інновацій"[10,с.45].

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок про дві основні причини, що лежать в основі кризового стану

галузі:

1. неефективна державна політика в галузі промислового виробництва, яка виражається в відсутності стимулів для інвесторів до вкладання коштів у виробництво та в обтяжливій системі оподаткування, слабких механізмах заохочення до впровадження досягнень науково-технічного прогресу для підприємців;

2. світова економічна криза, яка внесла значні корективи в розвиток економіки країни.

Відродженню машинобудування сприятиме створення привабливого податкового та інвестиційного клімату, впровадження інноваційних технологій та структурна перебудова галузі, а також, звільнення підприємств від невласливих їм функцій (відокремити виробничу діяльність від соціальної сфери, створити передумови для адаптації виробничої сфери до цивільної політики і збуту продукції).

Література

1. *1.Проект. Концепція реформування податкової системи України* // Урядовий кур'єр.- 2005.- №187.- с.11-12
2. *2.Золотарьов А.Н.* Підвищення продуктивності відтворювальних процесів (на прикладі машинобудування): Монографія. -Х; Видавничий Дім "ІНЖЕК", 2004.
3. *Тарасов В.И.* Теория цены на новую технику / Под ред. А.Я. Конончука. – Минск: Наука и техника, 1989. – 240с.
4. *История экономических учений/ Классическая политическая экономия:* <http://sumdu.telesweet.net/doc/lections/Istoriya-ekonomicheskikh-ucheniya/16977>
5. *Статистичний щорічник України, 2008р.* Державний комітет статистики України. За ред. О.Г. Осауленка
6. *Єщенко П.С.* Економіка для всіх. – К.Вища шк., 2009.-478с.
7. *Національна стратегія розвитку. Україна-2015: – К., 2008.*
8. *Кантасва О.* Питання розвитку теорії та практики обліку і аналізу інноваційної діяльності підприємств: стаття в журналі " Бухгалтерський облік і аудит" №4 , 2009 – с.25-31.
9. *Закон України «Про інноваційну діяльність»* від 04.07.2002 р. №40-IV у редакції Закону від 25.03.2005 р. №2505 – IV
10. *Авилкіна М.* Облік витрат на інновації: стан і напрями розвитку: " Бухгалтерський облік і аудит" №7 , 2009 – с.44-52
11. *Мельничук Г.М., Лёвочкин В.С., Дашкевич* Себестоимость продукции и повышение эффективности машиностроительного производства. Учебник -1980
12. *О.Плахотнік* Дослідження сучасних тенденцій розвитку вітчизняного машинобудування: Збірник наукових праць кафедри економічного аналізу ТНЕУ.-Тернопіль ТНЕУ 2009. – 58-61С.
13. *Приоритеты развития отрасли на 2010 год.* [Електронний ресурс]. Режим доступу

УДК 342.727

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ГЛОБАЛИЗАЦИИ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

*Крамарева О.С., кандидат економічних наук
Дорохов М.О.*

Постановка проблеми.

Глобализация средств массовой информации, как часть общемирового процесса информатизации, заслуживает отдельного научного рассмотрения, объяснения и анализа по нескольким причинам, в частности, в силу своих масштабов, последствий и перспектив, сложного и доминирующего экономического влияния на все стороны экономики и гуманитарную сферу жизни общества [1-3].

Анализ литературы.

Рассматривая этапы формирования понятия глобализации следует, среди других, особо упомянуть парадигмы и идеи так называемой «глобальной деревни» [4, 5]. Одной из важнейших идей этой концепции является развитие электронных средств массовой информации, дающее эффект «сокращения» времени-пространства при протекании глобальных процессов и формирования как общего, так и индивидуального глобализованного медиа-пространства.